

Čehijā rullē inženieri

“Šajā vietā saimniekoja mans vectēvs, kuru pēc kara izsūtīja uz rūdas raktuvēm. Kad 1990. gadā radās iespēja atgūt senču mājas, mēs, daudz nedomājot, tās pieprasījām un uzsakām saimniekošanu.” Ar šādiem ievadvārdiem mūs sagaidīja gandrīz ikvienā zemnieku saimniecībā Čehijā. Nevis ar to, ko es un cik daudz ražoju, bet gan ar atskatu uz dzimtas vēsturi. Ar pašcienību. Ar cieņu pret senču mantojumu. Patīkami pārsteidzot Latviešu zemniekus, kuriem programmas “Erasmus+” ietvaros bija iespēja veselu nedēļu baudīt čehu viesmītību un mācīties. Daudz un intensīvi, jo čehu partneri “Privāto zemnieku asociācija” bija parūpējušies par saspringtu programmu.

FAKTI par lauksaimniecību ČEHIJĀ

4,2 milj. ha – LIZ
2,6 milj. ha – meži
27 000 dažāda veida saimniecību
160 ha vidējais saimniecības lielums
180 000 lauksaimniecībā nodarbināto

Augkopība:

1,5 milj. ha – graudaugu
1 milj. ha – ilggadīgo zālāju
0,5 milj. ha tehniskās kultūras (pamatā rapsis)
0,5 milj. ha lopbarības kultūras skābbarībai
90 000 ha – cukurbietes un kartupeļi
17 000 ha – proteīnaugi

Lopkopība:

1,4 milj. liellopu, no tiem 350 000 slaucamas govīs
1,5 milj. cūku
200 000 – aitu
20 000 – kazu
27 000 – zirgu
25 milj. – putnu

Mārdadzis un brieži

Viesnīcīņā Slavětín nad Metují netālu no Polijas robežas mūsu laipni sagaida Vaclav Daškū (Daškoviču dzimtas galva). Gaidot pavēlās vakariņas našķejamies ar kaut kādām dīvainām sēkliņām – minam, kas tas varētu būt. Izrādās viena no saimniecības peļņas nodrošinātājām – mārdažu sēkla, kuru saimniecībā audzē 60 ha (cena apm. 20 euro par kg). Pārējos 280 ha aug kvieši, mieži, rudzi, cukurbietes. Īpašas platības paredzētas briežu dārzam. Briežu gaļu iegūst uz vietas saimniecībā, nelielā, bet ļoti labi aprīkotā mazjauklas kautuvē. Šķiet, tieši tā ir iemesls, kāpēc attiecības starp lauksaimnieku un medniekiem pēdējos gadus ir uzlabojušas.

SECINĀJUMI:

Tā arī netiekam skaidrībā, kas šajā daudznozaru saimniecībā ir galvenais peļņas nodrošinātājs. Viesnīcīņa, augkopība vai briežu dārzs. Taču cītīgi strādā visa ģimene.

Saimnieks pērk tikai lietotus traktorus, jo jaunus nevar atļauties, bet agregātus gan cenšas iegādāties jaunus.

Sulas un ābolu čipsi

Turpat netālu pilsētas nomalē dienvidu pusē izvietoti augļu dārzi 50 ha platībā. Šeit saimniecība ar augļkopību nodarbojas jau 100 gadus. Pakāpeniski gan vecie dārzi tiek pārvērsti jaunajos, taču process aizņem vismaz 8 gadus, jo augšnes nogurums nosaka to, ka vismaz 4 gadus tajā pašā vietā jaunus augļu kokus stādīt nedrīkst. Bez dzelteno šķirņu āboliem (tās esot ejošākās šķirnes) 6 ha ražo persiku, 12 ha ķirši, 8 ha plūmes. Saimniecībā šķietami maz nodarbināto – tikai 4 – taču sezonas laikā ābeļdārzi jānosmidzina vismaz 12 reizes, savukārt ķiršus un plūmes – tikai kādas 4-5 reizes. Šķiet augļu dārzus Čehijā visvairāk apdraud tieši laika apstākļi, jo apdrošināšana pret krusas bojājumiem ir obligāta. Gada izmaksas lēšamas ap 14 000 eiro. Saimnieks stāsta, ka vienu gadu neesot bijis ko vākt. Prasījām – ko tad dara? Neko – iztiekot ar iepriekšējo gadu krājumiem un ciešāk savēl jostas. Produkciju gan pamatā iztirgo uz vietas saimniecībā, ar lielveikaliem nesadarbojas. Tik vien kā visas plūmes izdodas notirgot vietējam alkohola ražotājam populārās “Slivovices” ražošanai. Pēdējos gadus arvien lielāku popularitāti gūst sulas

un žāvētie augļi. Pagaršojām – nu izcili saldi ābolu čipsi! Skaitījām, cik subsidijās saņem augļu dārza īpašnieks: 200 eiro par ha, plus 370 eiro par integrēto saimniekošanu. Tiesa gan viena hektāra novākšana maksā tieši tikpat.

SECINĀJUMI:

Tā kā saimniecība nepretendē uz ES struktūrfondiem, vien saņem tiešmaksājumus, spriežam, ka lielāko daļu ieņēmumu saimniecība gūst no tiešās tirdzniecības. Vai Latvijā tikai šāds realizācijas veids spētu nodrošināt apriti. Šaubāmies. Tad augļu dārzam vajadzētu atrasties Rīgas centrā. Viendabīgi apdzīvotā Čehija, ar saviem 11 miljoniem iedzīvotāju, ļauj attīstīties visāda veida saimniecībām. Arī sarunas laikā pēc āboliem uz pagrabu plūda ļaužu straumes, lai gan nekādus dižos reklamstendus nemanījām. Visi taču zina, kur jābrauc...

No lopkopības uz loģistikas pakalpojumiem

Nemecu ģimenes saimniecībā Radovicē var just saimniekošanu ar vērienu. Pagalms asfaltēts, visa tehnika nojumēs un zem jumta, paliels angārs (izrādās iekšpusē ar ventilējamām grīdām), nomaļākajā stūrī spilgtā krāsā zirgu stallītis... ar dažiem rumakiem viesu iepriecināšanai. Govju kūts gan kopš 2002. gada pārveidota citiem mērķiem. Saimniecībā, kurā pārstrādā pienu un ražo dažādus piena produktus – paši govīs netur, to darot citi sadarbības partneri. Pamatprodukts bijis Čehu fettas (Balkānu) siers, taču krīze likusi pārvērtēt stratēģiju, tāpēc nolēmts investēt pārstrādē un ražot 15 dažādus produktus jebkuram pircējam. Izstrādāta vesela loģistikas sistēma – 12 busiņiem katram savs maršruts ar vismaz 25 pieturas punktiem noteiktos laikos. Tiešajai pārdošanai pievienojušies arī citi lauksaimnieki, un nu jau bez piena produktiem pilsētnieki var iegādāties olas un liellopu gaļu.

Augkopība gan ļoti laba līmenī, jo atrodas, tā teikt, uz labām cukurbietes augsnes. Šobrīd gan virs 800 ha audzē ziemas kviešus, alus miežus un tikai nelielu daļu aizņem cukurbietes, kā arī kāda ekskluzīva kultūra – magones. Vidējās ražas labās čehu saimniecībās ir sekojošas: ap 8 t/ha ziemas kviešu, 7/ha t miežu un 3,8 t/ha rapšu. Tehnikas parks modernizēts – ar Fendt, NewHolland, Claas Lexion, Horsh u.c., taču par savu pašu finansējumu, neizmantojot ES struktūrfondus. Saimnieks uzsvēra, ka pārāk sarežģīta un birokrātiska esot struktūrfondu apguve.

Saimnieks Stanislavs Nemecs ir Privāto Fermeru Asociācijas dibinātājs un ilggadīgs vadītājs, tagad – goda prezidents.

SECINĀJUMI:

Ne visi lauku īpašumus atguvušie kļūst par lauksaimniekiem. Šīs ģimenes vīriši jau padomijas laikos nodarbojoties ar transporta pārvadājumiem un loģistiku, tāpēc neizbrīna pārorientācija no ražošanas uz gatavās produkcijas piegādi un optimālas loģistikas sistēmas izveidošanu. Nenoliedzami veiksmīgāks bizness veidosies tad, ja tā ir pie sirds pašam saimniekam... Taču jāņem vērā, ka tiešā tirdzniecība garantē ieņēmumus tikai tad, ja ir pietiekams lojālu patērētāju skaits. Turklāt ieņēmumi tiek gūti arī no ieguldījumiem nekustamajos īpašumos.

Kur mīt laimīgās cūkas

Lai nu ko, bet fermu divos stāvos nebijām redzējuši. Vecajā kūtī (droši vien bijusi liellopu kūts, jo ļoti augsti griesti, kas pielāgoti siena uzglabāšanai) pirmajā stāvā dzīvojas 250 laimīgās cūkas – biezās salmu pakaišos, ar plašu sprinģošanas laukumu, bet otrā stāvā dzīvo vistas un katru rītu no 7 – 9 rītā dēj olas. Strādniece ieslēdz miniatūru olu savākšanas un iepakojšanas līniju un laimīgās olas tiek dažās stundās sarakotas. Laimīgajām vistām gaisma tiek ieslēgta tikai no 7 rītā līdz 5 pēcpusdienā. Pārējā laikā – jāguļ. Vistas baro 5 reizes dienā, par to viņas izdēj vidēji 314 olas gadā un nodzīvo pusotru gadu. Pretendentu uz laimīgajām cūkām netrūkst... 130 kg smagas divas cūkas ikviena privātpersona drīkst pirkt un kaut savām vajadzībām. Saimniecība, protams, piedāvā papildus servisu –

nokautas cūkas sadalīšanu un salikšanu desās. Pakalpojums maksā 15 eiro, dzīvas cūkas – 1,66 eiro kilogramā. No vistu un cūku cietmēšiem ražo kompostus.

Taču šķiet, šī nodarbe nav pamatbizness, bet gan lauku saimniecībai pietāvoša darbošanās. Īstais bizness notiek 1000 hektāros (no tiem 1/4 pieder 3/4 noma) – 400 ha ziemas kvieši, 130 ha alus mieži, 120 ha cukurbietes, 70 ha magones (janvārī to cena bija 1,5 eiro par kilogramu, februārī tikai 1,1), 300 ha rapši un pārpalikušajā – zālāji. Precīzās tehnoloģijas saimniecībā ieviesuši jau no 2000. gada, tam seko līdzīgu vācu konsultanti. Pamatā – veic augšņu analīzes. Izaudzēto ražu tirgo tiešajam pircējiem, ar starpniekiem nesadarbojas. Konsultanti no Vācijas veido precīzo lauksaimniecību. 3 gadus reizi veic augšņu analīzes. Pavisam prastā noliktavā sabērti mieži un

tiem blakus stāv jaudīgi kombaini Claas: jauns par 400 000 eiro un lietots par 330 000 eiro. Uz jautājumu, vai tā var saglabāt līdz pavasarim ražu – saņemam atbildi, ka neesot ko uztraukties, jo graudi tiek apstrādāti ar insekticīdu (uz iepakojuma atrodam norādi, ka tas ir sintētiskais piretroīds).

SECINĀJUMI:

Čehijā nav kooperatīvu – katrs savu ražu cenšas realizēt, kā nu prot. Tirgū dominē lielie graudu treideri un dzirnavnieki. Pamatā visi graudi tiek pārstrādāti pašu valstī, eksports nelielos apjomos uz kaimiņvalstīm.

Lai izaudzētu līdz 4 tonnām ziemas rapšu – tiek patērēti 210 – 240 kg N tīrvielā, kviešiem 7-8 tonnu ražai patērē 180 – 200 kg N. Cukurbietes raža – 80 t/ha.